

СТАРО-ЗАГОРСКА БЛАГОТВОРИТЕЛНА ДРУЖБА
СОФИЯ

ИВАНЪ ГАРВАНОВЪ

СОФИЯ

1 9 4 1

СТАРО-ЗАГОРСКА БЛАГОТВОРИТЕЛНА ДРУЖБА
СОФИЯ

ИВАНЪ ГАРВАНОВЪ

СОФИЯ

1 9 4 1

Регионална библиотека "Захарий Княжески" - Стара Загора

932658

ИВ. ГАРВАНОВЪ

ВМЪСТО ПРЕДГОВОРЪ

Дѣлото на свободата на Македония е дѣло на цѣлокупния български народъ.

Въ изблика на нашата голѣма днешна радостъ, ние имаме дългътъ да си спомнимъ за онѣзи неизброими ратници отъ всички краища на нашата Родина, които и въ най-тъмната епоха на робството будиха народното съзнание, поддържаха вѣрата въ свѣтлото бждаще, застанаха на чело на освободителната борба и изгорѣха въ нея. Въ числото на тѣзи борци заема едно отъ най-виднитѣ мѣста нашиятъ съгражданинъ Иванъ Гарвановъ.

Ето защо, Ст.-Загорската благотворителна дружба въ Столицата, въ днешнитѣ моменти на всенародна радостъ, реши да спомни за живота и дѣлото на своя голѣмъ съгражданинъ въ память на неговата трагична кончина — 10 декемврий 1907 год.

Завършилъ висшето си образование по математика въ София, той специализира въ Виензъ, пише наученъ трудъ и едва 25 годишенъ, се готви за професоръ въ Висшето училище въ София. Но съдбата бѣ отредила друга кариера на този енергиченъ и съ горещо българско сърдце младъ човѣкъ. Уговоренъ отъ свои приятели и отъ Екзархията, той заминава за учителъ въ Солунската гимназия, гдето най-живо се интересува отъ народното дѣло и влиза въ връзка съ свои приятели-учители и революционери — всички готови да служатъ и умратъ за своя народъ. Бавно, обмислено, той се приобщава къмъ освободителното дѣло. Отначало той застава на чело на онази група, която смѣта, че народътъ не е достатъчно подготвенъ за една голѣма революционна акция и затова предпочита по-бавния и предпазливъ методъ на работа. Но постепенно той потъва въ вихъра на своята младостъ и своя буенъ темпераментъ. Отъ привърженикъ на обмисленото постепенно действие, той става пламененъ привърженикъ на революцията, и съ своята дейность я и ускорява.

Въ 1901 год. — 32-годишенъ — той е начело на Вътрешната Македонска организация, а на 2 януарий 1903 год. свиква въ българската гимназия въ Солунъ и председателствува онова историческо събрание на делегати отъ цѣла Македония и Одринско, на което бѣ пред-решено обявяването на Илинденското въстание.

Следъ прочутия солунски атентатъ, Гарвановъ бѣ осъденъ на вѣченъ затворъ и заточение. Но на следната година, той бѣ амнистиранъ и се завърна въ София като гимназиаленъ учителъ. Въ София той продължава да взема активно участие въ Македонското революционно движение, а на 10 декемврий 1907 год. стана жертва на вътрешни организационни борби, заедно съ неговия другаръ Борисъ Сарафовъ.

Тази е кратката биография на този буенъ нашъ съгражданинъ, който даде всичко за свободата на братаробъ. Въ днитѣ на нашата радостъ за постигнатия неговъ и общонароденъ идеалъ, ние се прекланяме предъ свѣтлата му память.

Ст.-Загорска благ. дружба — София

Професоръ Милетичъ

Ив. Гарвановъ, родомъ отъ Ст.-Загора, случайно попада въ македонски срѣди, става учителъ по физика и математика въ солунската българска гимназия, когато тукъ цѣлата българска интелигенция включително и съ по-възрастнитѣ гимназиални ученици вече бѣше страстно увлѣчена отъ идеята за освобождение на Македония, най-силно подхранвана тогава отъ вътрешната революционна организация. Гарвановъ, по природа отзивчивъ и горещъ патриотъ, не можалъ дълго да стои на страна, да не вземе деятелно участие въ народното дѣло. Твърдъ и решителенъ по характеръ, той изведнажъ изцѣло не се подав на революционната пропаганда, а смостоятелно обсъжда рисковетѣ и послѣдствията стъ едно преждременно възстание и намира, че трѣбва да се върви къмъ целта по-бавно, да се подготви почвата преди всичко чрезъ културно-просвѣтителна работа. Затова, въ противовесъ на революционната организация, той съ група съмишленици основава културната организация „Братство“, на която застава на чело. Веднажъ възприелъ да служи на една висша цель, Гарвановъ безъ колебание неустрашимо се хвърля въ борбата, безвъзвратно вече предаденъ на македонското дѣло. Предъ видъ на общия идеалъ, надали самъ Гарвановъ отначало е предвиждалъ, че пѣтищата на „Братството“ и на революционната организация така се кръстосатъ, щото неминуемо да изникне между тѣхъ борба не само за първенство но и борба за животъ и смъртъ. Отначало „принципниятъ“ конфликтъ между последователитѣ на дветѣ течения скоро се изостря до безогледна лична вражда, благодарение и на лични амбиции, а не малко и на лични недоразумения, които въ такъвъ случай обикновено се примѣсватъ. Честолюбивиятъ Гарвановъ все повече и повече се увлича въ борбата съ **централиститѣ, и когато тя достига почти до умопсмрачение**, той се вразумява и отъ Савель, който бѣ подгонилъ неофититѣ на революционната организа-

ция, той се преобръща въ ревностенъ Павелъ, апостолъ на революционната идея. Стечението на обстоятелствата, а именно арестуването на членоветъ на централния комитетъ въ 1901 год., налага, щото Гарвановъ да застане на чело на оргнизацията и да поеме като председателъ на централния комитетъ ржководна роля. Съ това си качество Гарвановъ ускорява събитията до тамъ, че самъ да настоява да се вземе решение за повдигане народно възстание презъ 1903 година.

Какъ сж се развили събитията въ Македония, въ които е взелъ деятелно участие Ив. Гарвановъ, въ подробности се вижда отъ споменитъ му, които, азъ възползувалъ се отъ кратковременното му пребиваване въ София презъ май 1906 год., можахъ по личното му разказване да запиша. За жалость, Гарвановъ не успѣ да ги изкара до край, защото поради едно известие, което го принуди внезапно да замине, срещитъ ни се прекъснаха. Така остана недоизказана последната, много интересна часть отъ споменитъ му за събитията, непосредствено преди и презъ времето на тайния „македоно-одрински конгресъ“ на 2-4 януарий 1903 година въ Солунъ, когата бѣ предрешено Илинденското възстание. А тогавашната дейность на Гарванова има сждбносно значение по въпроса за възстанието. Въ последствие азъ се сдобихъ съ оригиналния протоколъ на това историческо заседание (въ сградата на солунската българска гимназия) на централния комитетъ, съвмѣстно съ делегати отъ Македония и Одринско, та можахъ да го обнародвамъ въ „Вестникъ на вестницитъ“ отъ 2 августъ 1918 год., издаденъ по случай на 15-годишнината отъ Илинденското възстание. Смѣтамъ неизлишно, като важно допълнение къмъ изложенитъ по-долу недовършени спомени на Гарванова, да спомена тукъ цѣлото съдържание на този протоколъ:

„Централниятъ Македоно-Одрински комитетъ, като взе предвидъ особеното пблжение на страната, изключителнитъ условия, въ които се постави Организацията следъ провъзгласяването отъ Върховния македонски комитетъ Джумайско-Петричко възстание, като съобрази, че Организацията грози опасность отъ нови опити за възстание, опустошаване и деморализиране нови рай-

они; като взе предъ видъ изявеното желание отъ нѣколко района за едно общо съвещание, и най-сетне като взе предвидъ и разположението и интересътъ на европейската дипломация къмъ народното ни дѣло, реши да свика конгресъ отъ представителитѣ на окръжнитѣ и по-важнитѣ околийски райони, за обсъждане на всичко това. На конгреса присѣтсвуваха: членоветѣ на Централния комитетъ Иванъ Гарвановъ, Спасъ Мартиновъ и Димитъръ Мирчевъ; двама наскоро освободени и заслужили дейци на народното дѣло — Христо Коцевъ и Тодоръ Лазаровъ, и представители отъ дванайсетъ района: отъ цариградския Никола Петровъ, отъ одринския Велко Друмевъ, отъ сѣрския Лазаръ Димитровъ, отъ кукушкия Влаховъ, отъ солунския Иванъ Сапунаровъ, отъ гевгелийския Хърлевъ, отъ воденския Димитъръ Занешевъ, отъ велешкия Пейковъ, отъ скопския Ганчевъ, отъ струмишкия Ингилизовъ, отъ битолския Лозановъ и отъ радовишкия Георги Варналиевъ. Отсъствуватъ поканенитѣ представители отъ Шипъ и Тиквешъ, първиятъ защото властта попрѣчила на иденето, а вториятъ, защото билъ арестуванъ. При всичката голѣма важностъ и значение на конгреса, Централниятъ комитетъ не можа да извика представителитѣ и отъ други райони, поради голѣмата бдителностъ на полицията и възможната опасностъ отъ откриването му.

„Конгресътъ въ горниятъ си съставъ почна заседанията на 2 януарий 1903 год., въ деветъ и половина часа пр. пладне, откритъ отъ господинъ Иванъ Гарвановъ, който се избра за председателъ, а за секретаръ се опредѣли Димитъръ Мирчевъ.

„Поради тѣсната връзка и зависимостъ на всички предстоящи за решаване отъ конгреса въпроси, съ въпроса за едно близко възстание, по общо желание на членоветѣ председателятъ поиска, всѣки представителъ да изложи състоянието на всѣки районъ, отъ гдето да се сѣди по-нататкъ за въпроса на възстанието.

„Следъ това председателятъ постави на разискване въпроса: трѣбва ли да има възстание на пролѣтъ? Сериозни и дълги разисквания се почнаха отъ страна на всички членове, разкриха се и се обсъдиха всички страни на въпроса. Разискванията продължиха и на другия

день, 3 януарий. Следъ като се намѣри въпросътъ напълно изчерпанъ, пристѣпи се най-сетне къмъ гласуване и всички единодушно гласуваха въ положителенъ смисълъ. Това стана на 3 януарий, на единадесетъ часа и двадесетъ минути преди обѣдъ, минута свещена и сѣдбоносна за единъ петвѣковенъ робъ. Дано тя, изхождаща отъ мрачното минало, озари бѣдащето съ щастие на страдалческия народъ! Това бѣ общъ сърдеченъ кликъ на членовѣтъ, които решаваха сѣдбата на народа. Разискванъ бѣ и въпросътъ, какво трѣбва да бѣде възстанието, частично или повсемѣстно-стратегично, реши се да стане повсемѣстно-стратегично. Направи се още единъ прегледъ на действуващитѣ по настоящемъ войводи и колко такива сѣ още потрѣбни за деня на възстанието, за да вземе актъ отъ това Централния комитетъ за по-нататъшното разпореждане. Постави се на разискване въпросътъ за начина на действуване въ голѣмитѣ градове.

„Заседанието продължи до четири и половина часа и продължи на другия день, 4 януарий, отъ четири часа следъ пладне до петъ и половина, когато се призна закрито съ сърдечни благопожелания.

(Подписали): Иванъ Гарвановъ, председателъ на конгреса, Спасъ Мартиновъ и Димитъръ Мирчевъ, членове на Ц. К. и членове представители: Лазаръ Димитровъ, Тодоръ Пейковъ, Иванъ Сапунаровъ, Велко Думевъ, Никола Петровъ, Влаховъ, Д. Занешевъ, Лозанчевъ, Димитъръ Ганчевъ, Иванъ Ингилизовъ, Георги Варналиевъ, Тодоръ Лазаровъ, Христо попъ Коцевъ.

„Солунъ, 4 януарий, 1903 год.“

Нека отбележа, че въ споменитѣ на Гарванова има и нѣкои празнини поради това, че той — за да не се губи време — считаше излишно да разправя за събитията въ Македония, за които подробни сведения бѣха обнародвани въ нашия печатъ, главно и по дописки отъ самия него. Така напр., за случката, когато сръбски агенти, подъ покровителството на Пейчиновски, убиха българския учител Ганова, при която Гарвановъ е присѣтствувалъ и самъ е показалъ лична храбрость, той самъ споменува, че това е описано въ известно печатно издание.

Гарвановъ не можа да дочака Илинденското възстание, защото следъ атентата противъ солунската банка и французкия параходъ „Гвадалквивиръ“ извършенъ отъ една независима вътрешна организация, група македонски младежи-революционери, Гарвановъ биде арестуванъ и осъденъ на заточение. Следъ потушаването на възстанието последва въ 1904 год. обща амнистията и Гарвановъ, освободенъ, се завърна въ България. Въпрѣки преживѣнитѣ несполуки и страдания, Гарвановъ толкова се е чувствувалъ сроденъ съ македонското дѣло, че не е можалъ да се откаже отъ него та продължава да взема живо участие и въ по-нататъшния му развой. И когато бѣше дошелъ въ София, при който случай записахъ споменитѣ му, той водѣше жива кореспонденция съ вътрешността на Македония, отъ гдето мнозина се обръщаха къмъ него за съветъ и съдействие, считайки го все още за ръководна личностъ. И внезапното му заминаване поради което се прекъснаха нашитѣ срещи, бѣше, доколкото помня, пакъ въ свръзка съ новитѣ му грижи по македонския въпросъ. Вътрешнитѣ дейци отъ крилото на Сандански бѣха особено враждебно се настроили тогава противъ Сарафова, а така сѣщо и противъ Гарванова, подозирайки ги въ нови, вредни за македонското дѣло кроежи. Поради това и Гарвановъ заедно съ Сарафовъ стана жертва на двойното убийство на 10 декемврий 1907 год. Презъ туй време, откажъ бѣхъ записалъ споменитѣ му, до ненадейната му смъртъ, повторно не се видѣхме.